

Stop de ontwrichting van de geestelijke gezondheidszorg!

Het experiment met marktwerking leidt tot ontwrichting van de geestelijke gezondheidszorg, vinden deskundigen.

Door Fred Leffers, Spencer Zeegers en Ineke Palm

Het is crisis in de geestelijke gezondheidszorg (ggz). Veel instellingen verkeren in acute nood doordat zij financieel volkomen worden afgeknepen. Om het hoofd boven water te houden, wordt er fors ingegrepen in personeel en zorgaanbod. Intussen kalft de kwaliteit van de zorg in rap tempo af. Steeds vaker worden hulpverleners gedwongen keuzes te maken die ze helemaal niet willen maken. Pas als die keuzes dodelijke gevolgen hebben, wordt de aandacht van beleidsmakers en publieke opinie gevangen.

Doordat geld en bureaucratie centraal zijn komen te staan, is de hele sector ontwricht geraakt. Hulpverleners trekken geregeld hard aan de bel. Hoe kan het dan dat dit geluid nog nauwelijks wordt gehoord?

Op 25 oktober vond in Amersfoort de manifestatie 'De ggz spreekt!' plaats. Ruim 500 ggz-werkers bespraken daar met elkaar de resultaten van een enquête onder ruim vijfduizend zorgverleners in de ggz naar de gevolgen van het nieuwe zorgstelsel. De conclusies liegen er niet om. Bezuinigingen, marktwerking en bureaucratie ondermijnen de kwaliteit van de geestelijke gezondheidszorg en leiden tot een onaanvaardbaar hoge werkdruk. Zorgverleners komen in de knel met hun beroepsnormen: zij worden gedwongen privacygevoelige informatie aan te leveren aan overheid en zorgverzekeraars en kunnen hun cliënten steeds vaker niet de zorg bieden die nodig is.

Een heel andere manifestatie vindt op 11 december a.s. in Rotterdam plaats. Op deze 'Dag van de ggz' komen tal van 'hooggeplaatste sprekers' vertellen over belangrijke trends en ontwikkelingen in de ggz. De uitnodigingsfolder leert dat slechts 10 procent van de deelnemers in Rotterdam hulpverlener of anderszins 'medewerker ggz' is. De rest is directeur, manager, beleidsmedewerker of adviseur. Aan het woord komen directeurs van instellingen en koepelorganisaties, vertegenwoordigers van het ministerie en de algemene directeur van Zorgverzekeraars Nederland. De dag wordt georganiseerd door 'Euroforum Medical' en

Minister Klink

gesponsord door tal van automatiseringsbedrijven en adviesbureaus.

Twee werelden die totaal verschillende talen spreken. De wereld van de Werkvloer en de wereld van het Beleid. Waarbij de laatste het geld en (dus) de macht heeft. Wat was de kloof tussen die beide werelden al pijnlijk voelbaar op zaterdag 25 oktober! Met waardering overigens voor minister Klink, die ter plekke het onderzoeksrapport in ontvangst kwam nemen. Een beschaafde man die oprecht lijkt te geloven dat de ggz door het nieuwe zorgstelsel beter wordt. Maar ook een controlebehoefte man, die de conclusie uit het onderzoeksrapport dat er sprake is van georganiseerd wantrouwen niet tegenspreekt, maar ter plekke nog eens onderstreept. Het gigantische systeem van controle en verantwoording dat in de afgelopen jaren is opgetuigd, dat hulpverleners murw beukt en van hun werk houdt, verdedigde Klink met de woorden: 'We moeten van verondersteld vertrouwen naar verdiend vertrouwen'. Net als ziekenhuizen moet de ggz volgens hem gecontroleerd en gedisciplineerd worden om de kwaliteit te garanderen.

De situatie doet denken aan het geruchtmakende Stanford Prison Experiment uit de jaren zeventig. In dat klassiek geworden experiment krijgen proefpersonen willekeurig de rol van gevangene of bewaarder toegewezen. In het begin zijn zowel de bewaarders als de gevangenen nog wat onwennig in hun rol. Maar al snel loopt de situatie uit de hand. De bewaar-

ders kwellen de gevangenen op allerlei manieren: ze schelden hen uit, putten hen uit en vernederen hen.

Opvallend is hoe niet alleen de proefpersonen, maar ook het hoofd van het experiment zich laat meeslepen. De man komt pas bij zinnen als zijn vrouw hevig geëmotioneerd raakt bij het zien van de gevangenen. Uiteindelijk wordt na zes dagen de stekker uit het experiment getrokken terwijl het twee weken had moeten duren.

De stelselwijziging in de ggz is zo'n experiment. Met Klink als gevangenisdirecteur en daar omheen de gevangenenbewaarders. Waaronder de koepelorganisaties, die eigenlijk de werkvloer zouden moeten vertegenwoordigen. Dat bleek op 25 oktober zonneklaar uit de bijdrage van Jos de Beer, directeur van GGZ Nederland. Zijn betoog leek als twee druppels water op dat van de minister. Er hing tijdens de manifestatie dan ook een sfeer van opstand in de lucht. De Werkvloer speculeerde openlijk over een 'uitbraakpoging'. Met als eerste noodzakelijke stap het overmeesteren van de Bewaarders die het dichtst bij staan, de koepelverenigingen dus.

Maar eigenlijk is dat helemaal niet wat hulpverleners in de ggz willen. Als het moet, zullen ze het doen, maar wat ze liever zien is dat de partners van minister Klink hem wakker schudden zodat hij bij zinnen komt en dit uit de hand gelopen project stopzet.

Zolang het experiment van de marktwerking in de ggz ongebreideld doorgaat, zal de kloof tussen Beleid en Werkvloer groeien. De ontwrichting die hier het gevolg van is, kunnen we nu al zien. We roepen dan ook minister Klink en zijn politieke partners op: neem serieus nota van de problemen in de ggz en grijp in om verdere ontwrichting van deze sector te voorkomen. Bevries de marktwerking en schaf het nieuwe financieringssysteem af. Nu ingrijpen voorkomt dat de schade over een jaar nog veel groter is.

De marktwerking in de ggz wordt vaak omschreven als een rijdende trein. Maar dan wel een die recht op het ravijn afstormt. Laten we die trein stoppen voor het te laat is.

Fred Leffers is GZ-psycholoog bij GGNet
Spencer Zeegers is beleidsmedewerker bij de GGZ Oost Brabant
Ineke Palm is epidemioloog en werkzaam bij het Wetenschappelijk Bureau van de SP
Allen zijn lid van het actiecomité 'Zorg Geen Markt' en auteur van het onderzoeksrapport 'De ggz ontwricht'. Meer informatie:
www.zorggeenmarkt.nl

'Ingrijpen voorkomt dat de schade over een jaar nog veel groter is'